

Preliminarni rezultati arheološkoga istraživanja u Batini 2017. godine

Hršak, Tomislav; Leleković, Tino; Dizdar, Marko

Source / Izvornik: **Annales Instituti Archaeologici, 2018, XIV, 34 - 39**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:291:148450>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported](#)/[Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-21**

INSTITUT ZA
ARHEOLOGIJU

Repository / Repozitorij:

[RIARH - Repository of the Institute of archaeology](#)

Annales

Instituti

Archaeologici

XIV - 2018

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršna urednica/Desk editor

Katarina Botić

Tehnička urednica/Technical editor

Katarina Botić

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc, Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minchreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Lektura/Language editor

Renata Draženović (hrvatski jezik/Croatian)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institute of archaeology, Zagreb 2018.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services - Emerging Sources Citation Index

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

9 Siniša Krznar
Andrea Rimpf

Rezultati istraživanja lokaliteta Ilok – Krstbajer

13 Anita Rapan-Papeša
Andrea Rimpf
Marko Dizdar

Rezultati zaštitnih istraživanja kasnoavarskog groblja Šarengrad – Klopare 2017. godine

20 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja nalazišta Sotin – Zmajevac u Hrvatskome Podunavlju

28 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin – Srednje polje – Istraživanje višeslojnoga nalazišta u Podunavlju 2017.

34 Tomislav Hršak
Tino Leleković
Marko Dizdar

Preliminarni rezultati arheološkoga istraživanja u Batini 2017. godine

40 Katarina Botić
Kornelija Minichreiter

Slavonski Brod – Galovo, arheološka istraživanja 2017.

46 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina – Glavičice – Istraživanje groblja pod tumulima s kraja kasnoga brončanog doba

51 Saša Kovačević

Arheološka istraživanja lokaliteta Nova Bukovica – Sjenjak tijekom 2017.

54 Juraj Belaj

Prva arheološka istraživanja lokaliteta Stari grad u Pakracu godine 2017.

CONTENTS

Archaeological Excavations

9 Siniša Krznar
Andrea Rimpf

Research results from Ilok – Krstbajer site

13 Anita Rapan-Papeša
Andrea Rimpf
Marko Dizdar

Results of the rescue excavation on the Late Avar cemetery on the site Šarengrad – Klopare in 2017

20 Marko Dizdar

Research results of the Sotin – Zmajevac Site in the Croatian Danube Region

28 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Gorana Kušić

Sotin – Srednje polje – Research of multilayer site in the Danube Region in 2017

34 Tomislav Hršak
Tino Leleković
Marko Dizdar

Preliminary results of archaeological research in Batina in 2017

40 Katarina Botić
Kornelija Minichreiter

Slavonski Brod – Galovo, archaeological research in 2017

46 Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina – Glavičice – Research of the tumulus cemetery from the end of the Late Bronze Age

51 Saša Kovačević

Archaeological research of Nova Bukovica – Sjenjak site during 2017

54 Juraj Belaj

First archaeological excavations of the Stari Grad site in Pakrac in 2017

61 Marko Dizdar Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2017. godini	61 Marko Dizdar <i>Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2017</i>
65 Tajana Sekelj Ivančan Nastavak istraživanja talioničke radionice i naselja na lokalitetu Hlebine – Velike Hlebine	65 Tajana Sekelj Ivančan <i>Continuation of excavation at the smelting workshop and settlement at the site of Hlebine – Velike Hlebine</i>
72 Saša Kovačević Arheološko istraživanje prapovijesnog lokaliteta Jalžabet – Bistričak u 2017. godini i Kamp Hrvatska projekta „Iron-Age-Danube“ INTERREG DTP	72 Saša Kovačević <i>Archaeological research of prehistoric Jalžabet – Bistričak site in 2017 and Camp Croatia of the project “Iron-Age-Danube” INTERREG DTP</i>
76 Saša Kovačević Arheološka istraživanja prapovijesnog lokaliteta Jalžabet – Carev jarek, sezona 2017.	76 Saša Kovačević <i>Archaeological research of prehistoric site Jalžabet – Carev jarek, season 2017</i>
<p>80 Branko Mušič
Tatjana Tkalčec
Barbara Horn
Igor Medarić
Petra Basar</p> <p>Geofizička istraživanja na arheološkome nalazištu Osijek Vojakovački – Mihalj u 2017. godini</p>	<p>80 Branko Mušič
Tatjana Tkalčec
Barbara Horn
Igor Medarić
Petra Basar</p> <p><i>Geophysical research at Osijek Vojakovački – Mihalj site in 2017</i></p>
88 Tatjana Tkalčec Nastavak arheološko-konzervatorskih radova na kuli burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2017. godine	88 Tatjana Tkalčec <i>Continuation of archaeological and conservation works on the keep of the Vrbovec Castle in Klenovec Humski in 2017</i>
92 Tatjana Tkalčec Sondažna arheološka istraživanja oko Kule Zrinski i Dvora Patačić u središnjem gradskom parku u Vrbovcu 2017. godine	92 Tatjana Tkalčec <i>Probe archaeological excavations around the Zrinski Tower and Patačić Palace in the central town park in Vrbovec in 2017</i>
<p>110 Juraj Belaj
Sebastijan Stingl</p> <p>Arheološka istraživanja crkve Sv. Martina u Prozorju 2017. godine</p>	<p>110 Juraj Belaj
Sebastijan Stingl</p> <p><i>Archaeological research of the St. Martin's Church in Prozorje in 2017</i></p>
<p>115 Ana Konestra
Enrico Cirelli
Bartul Šiljeg
Gaetano Benčić</p> <p>Istraživanje bedema, crkvenoga sklopa i kasnoantičkih pregradnji na lokalitetu Stancija Blek (Tar) u 2017. godini</p>	<p>115 Ana Konestra
Enrico Cirelli
Bartul Šiljeg
Gaetano Benčić</p> <p><i>Research of the fortifications, church complex and Late Antique re-adaptations on the Stancija Blek (Tar) site in 2017</i></p>

121 Ana Konestra
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Nera Šegvić
Kamil Rabięga

Terenski pregledi, geofizička i sondažna istraživanja projekta „Arheološka topografija otoka Raba“ u 2017. godini

121 Ana Konestra
Fabian Welc
Anita Dugonjić
Paula Androić Gračanin
Nera Šegvić
Kamil Rabięga

Field reconnaissance, geophysical survey and trial excavations within the project “Archaeological topography of the island of Rab” in 2017

127 Kristina Jelinčić Vučković
Emmanuel Botte

Arheološko istraživanje na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču, 2017. godine

127 Kristina Jelinčić Vučković
Emmanuel Botte

Archaeological excavation on the Novo Selo Bunje site on the island of Brač, 2017

136 Marina Ugarković
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić

Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2017. godine

136 Marina Ugarković
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić

Archaeological research of a Roman villa in Soline Bay on the island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) in June 2017

Terenski pregledi

142 Ivan Valent
Siniša Krznar
Tatjana Tkalčec
Tajana Sekelj Ivančan

Terenski pregled koprivničke i đurđevačke Podravine

142 Ivan Valent
Siniša Krznar
Tatjana Tkalčec
Tajana Sekelj Ivančan

Field survey of the Koprivnica and Đurđevac part of the River Drava Basin

148 Ana Konestra
Vedrana Glavaš
Asja Tonc
Paula Androić Gračanin
Nera Šegvić

Kulturni krajolik Velebita – Terenski pregledi na području Podvelebitskoga primorja u 2017. godini

148 Ana Konestra
Vedrana Glavaš
Asja Tonc
Paula Androić Gračanin
Nera Šegvić

Cultural landscape of the Velebit – Field surveys of the Sub-Velebit coast in 2017

Eksperimentalna arheologija

154 Tajana Sekelj Ivančan

Eksperimentalno taljenje željezne rude i razgradnja korištene talioničke peći

Experimental Archaeology

154 Tajana Sekelj Ivančan

Experimental smelting of iron ore and dismantling of the utilized smelting furnace

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

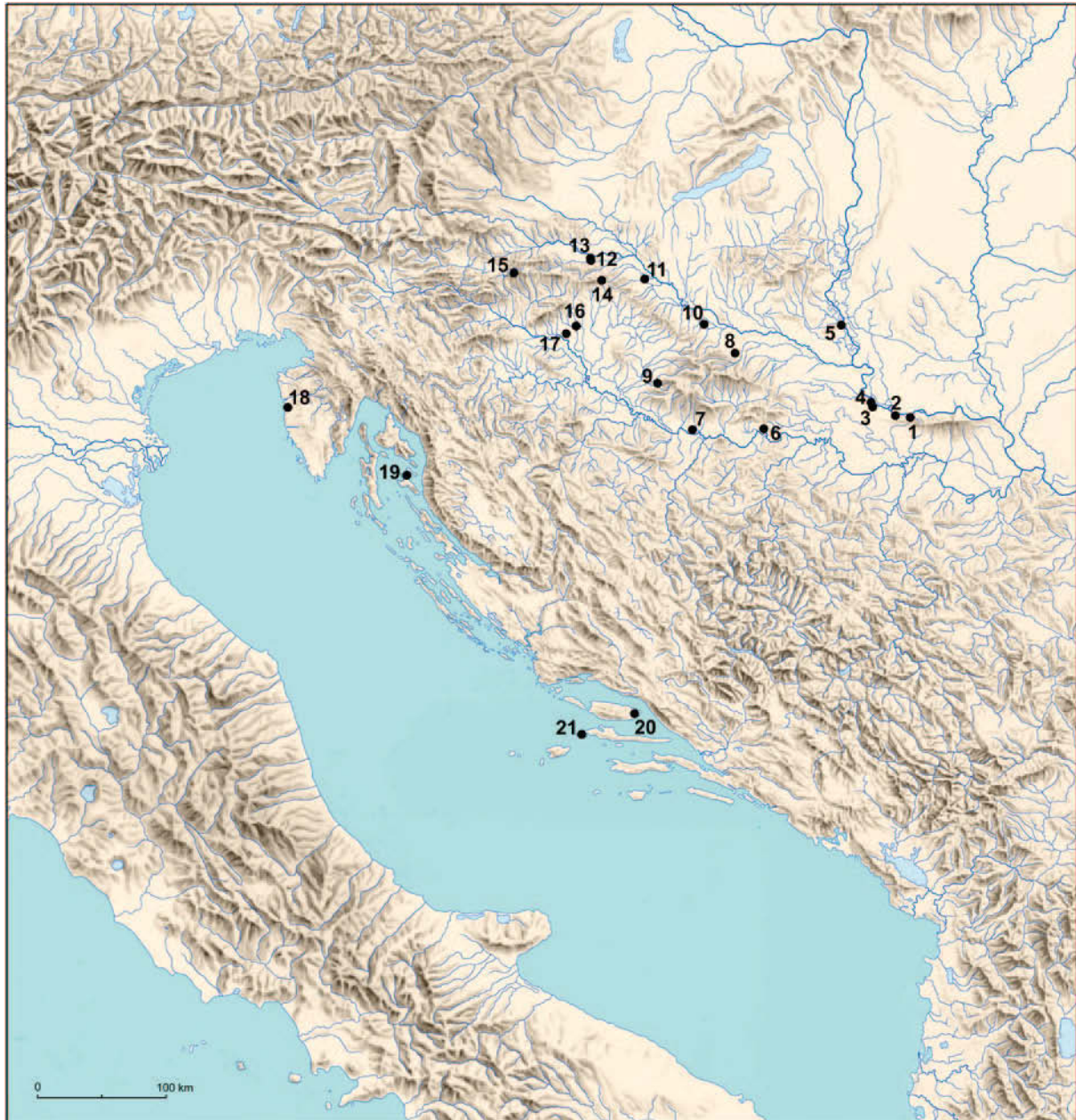
162-173

Additional scientific activity of the Institute

162-173

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Ilok $\text{\textcircled{K}}$ rstbajer
2. Šaregrad $\text{\textcircled{K}}$ lopare
3. Sotin $\text{\textcircled{Z}}$ ma jevac
4. Sotin $\text{\textcircled{S}}$ rednje polje
5. Batina $\text{\textcircled{S}}$ redno
6. Slavonski Brod $\text{\textcircled{G}}$ a lovo
7. Dolina $\text{\textcircled{G}}$ la vičice
8. Nova Bukovica $\text{\textcircled{S}}$ Sjenjak
9. Pakrac $\text{\textcircled{S}}$ tari grad
10. Zvonimirovo $\text{\textcircled{S}}$ Veliko polje
11. Hlebine $\text{\textcircled{S}}$ Velike Hlebine
12. Jalžabet $\text{\textcircled{S}}$ Bistričak
13. Jalžabet $\text{\textcircled{S}}$ Carev jarek
14. Osijek Vojakovački $\text{\textcircled{M}}$ ihalj
15. Klenovec Humski $\text{\textcircled{S}}$ Plemićki grad Vrbovec
16. Vrbovec $\text{\textcircled{S}}$ redišnji gradski park (Dvor Patačić i Kula Zrinski)
17. Prozorje $\text{\textcircled{S}}$ crkva sv. Martina
18. Tar $\text{\textcircled{S}}$ tancija Blek
19. Rab $\text{\textcircled{L}}$ opar
20. Brač $\text{\textcircled{N}}$ ovo selo Bunje
21. Sveti Klement $\text{\textcircled{S}}$ oline

Preliminarni rezultati arheološkoga istraživanja u Batini 2017. godine

Preliminary results of archaeological research in Batina in 2017

Tomislav Hršak
Tino Leleković
Marko Dizdar

Primljeno/Received: 10. 04. 2018.
Prihvaćeno/Accepted: 20. 04. 2018.

U okviru projekta Arheološka baština Baranje, proveden je nastavak istraživanja nalazišta Batina – Sredno čija su dosadašnja iskopavanja pružila vrijedne podatke o životu vrlo bogate zajednice s kraja kasnoga brončanog i početka starijega željeznog doba te su donijela nove spoznaje o stanovnicima utvrde Ad Militare smještene na dunavskome limesu. Cilj istraživanja, poduzetih na sjeveroistočnome dijelu položaja Sredno, bio je usporediti rezultate geomagnetnih istraživanja provedenih 2016. godine sa stvarnom slikom nalazišta. Rezultati geomagnetnih istraživanja točno su locirali sve objekte koji su pronađeni u istraženim sondama, iako se u nekim slučajevima interpretacija razlikovala od stvarno pronađenih nalaza, što pokazuje kako nije moguće interpretirati rezultate nedestruktivnih metoda istraživanja bez poduzimanja arheoloških iskopavanja. Pored otkrića osam rimskih paljevinskih i kosturnih grobova, posebno je važno otkriće većega prapovijesnog objekta, koji se prepoznaje i na geomagnetnoj snimci, čije će buduće iskopavanje pokazati radi li se o ostacima nekoga starijeg ili mlađeg prapovijesnog naselja u odnosu na groblje daljske grupe. Pronađeni ukopi poginulih vojnika iz vremena Batinske bitke iz II. svjetskoga rata također pokazuju kako je strateška važnost Batine bila prepoznata i kasnije te se zadržala sve do danas.

Ključne riječi: Batina, Baranja, daljska grupa, naselje, antika, nekropola, limes, II. svjetski rat
Key words: Batina, Baranya, Dalj group, settlement, Roman Period, cemetery, limes, World War II

Tijekom rujna i listopada 2017. godine Muzej Slavonije Osijek proveo je nastavak probnih arheoloških istraživanja nalazišta Batina – Sredno (općina Draž).¹ Nalazište Sredno, te sjevernije položen Gradac, smješteni su na krajnjem sjeveroistočnom dijelu Banskoga brda koje završava strmim lesnim padinama ispresijecanim dubokim prirodnim usjecima ili 'surducima'. Istraživanja se u kontinuitetu provode u okviru projekta *Arheološka baština Baranje*, a poduzeta su s ciljem provjere spoznaja o postojanju prapovijesnoga i rimskog groblja koje poživaju na rezultatima terenskoga pregleda poduzetog u

jesen 2008. godine (Bojčić et al. 2009). Tom su prilikom na površinama oranica na Srednom prikupljeni keramički ulomci daljske grupe s kraja kasnoga brončanog i početka starijega željeznog doba te ulomci rimskih posuda, ali i sitne spaljene kosti, što je ukazivalo na položaj grobova iz različitih razdoblja smještenih južno od naselja na Gradcu (Bojčić et al. 2009).

U istraživanjima provedenim od 2010. do 2016. godine otkriveni su ravni paljevinski grobovi daljske grupe koja je obilježila mlađu fazu kasnoga brončanog doba i početne faze starijega željeznog doba, zatim istraženi su tumul 1 u kojem je pronađen bogato opremljen grob, dimenzija 4,5 x 4,5 m i dubine 2 m, koji je ukopan kroz nasipe tumula te tumul 2 s grobnom komorom dimenzija 3,10 x 3,10 m. U dosad provedenim istraživanjima definirane su granice rasprostiranja groblja daljske grupe, pri čemu je na cijelom području njegovoga rasprostiranja zabilježeno i postojanje tumula. Na istim su položajima pronađeni i rimski paljevinski te kosturni grobovi koji pripadaju južnoj nekropoli koja se nalazila uz cestu koja je vodila prema utvrđi *Ad Militare*. Isto tako, na Srednom su

¹ Probna iskopavanja proveo je Muzej Slavonije Osijek pod vodstvom T. Hršaka od 25. rujna do 19. listopada 2017. godine na k.č. 1298, na registriranome arheološkom nalazištu Batina – Sredno (R-231). U istraživanjima su, osim voditelja, sudjelovali Domagoj Dujmić iz Muzeja Slavonije, dr. sc. Tino Leleković iz Odsjeka za arheologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, dr. sc. Marko Dizdar iz Instituta za arheologiju te Petra Lacković, studentica dodiplomskoga studija arheologije Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Financijska sredstva osiguralo je Ministarstvo kulture RH, a istraživanja se provode u sklopu projekta *Arheološka baština Baranje* koji je od 2008. godine vodio Arheološki muzej Osijek, od 2012. godine pripojen Muzeju Slavonije Osijek.

Sl. 1 Zračni snimak terena (snimio: K. Šobat)

Fig. 1 Aerial photography of the research area (photo: K. Šobat)

tijekom istraživanja dokumentirani i brojni jarci, od kojih se izdvajaju oni V-presjeka tipa *fossa* koji se vjerojatno mogu povezati s postojanjem privremenih rimskih vojnih logora. U većini istraženih sondi pronađeni su i duboki te široki jarci s malobrojnim nalazima čija namjena zasad nije u potpunosti jasna. Spomenuti su jarci često oštetili grobove daljske grupe, od kojih su sačuvani samo oni koji su imali duboko ukopane grobne rake (Bojčić et al. 2009; 2010; 2011; Hršak et al. 2013; 2014; 2015; 2016; 2017).

Na sjevernom dijelu položaja Sredno, na površinama koje su probno bile istražene prethodnih godina, 2016. godine provedena su i geomagnetska snimanja koja su pokazala postojanje brojnih arheoloških struktura. Pored prepoznatljivih ostataka spomenutih širokih jaraka koji su dokumentirani i u iskopavanjima, izdvaja se niz struktura koje vjerojatno predstavljaju ostatke prapovijesnih i rimskih grobova. Prepoznaju se i strukture koje ukazuju na postojanje grobova većih dimenzija, a koje u krajoliku odgovaraju položajima stariježeljnodobnih tumula od kojih je najveći dio, danas zbog obrade zemljišta, jedva prepoznatljiv. Isto tako, na sjevernome rubu položaja Sredno, nedaleko od istraženih tumula, snimljene su i veće strukture koje možda pripadaju ostacima nekoga naselja koje do sada nije bilo poznato na osnovi ranije provedenih iskopavanja (Hršak et al. 2017).

U iskopavanjima na Srednom 2017. godine istraženo je pet sondi (S 20 – S 24) koje se nalaze na katastarskoj čestici 1298 južno i jugozapadno od sondi koje su istraživane od 2012. do 2016. godine. Položaj sondi uvjetovan je rezultatima geomagnetskoga snimanja kako bi se

rezultati iskopavanja mogli usporediti s preliminarnom interpretacijom snimaka. Ukupno je istražena površina od oko 800 m² (sl. 1).

Zapune svih arheoloških cijelina, kako grobova, tako i ostalih pronađenih objekata, pojavljuju se odmah ispod sloja humusa, odnosno ukopane su u predlesni i lesni sloj, zbog čega je zemljani iskop izvršen na dva načina: 1) površinski sloj humusa iskopan je strojno; 2) zapune grobova i objekata istražene su ručnim iskopom. U istraživanjima na Srednom 2017. godine pronađeno je ukupno osam rimskih grobova – šest paljevinskih i dva kosturna – te nekoliko arheoloških struktura koje se na osnovi pronađenih nalaza mogu datirati u prapovijest te rimski period. Pronađena su i dva recentna ukopa koji pripadaju razdoblju II. svjetskoga rata.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

SONDA 20

Površina sonde iznosila je 180 m², a nalazila se na jugozapadnome rubu istraživane čestice. Sve otkrivene strukture u sondi bile su recentnoga porijekla, osim rimskoga paljevinskog groba G 114 koji je bio djelomično uništen poljoprivrednim radovima, vjerojatno pri sadnji vinograda (sl. 2). Rezultati istraživanja sonde 20, kao i nekih drugih, pokazali su kako su pojedini dijelovi arheološkoga nalazišta Sredno u znatnoj mjeri oštećeni vjerojatnom sadnjom vinograda krajem 19. i početkom 20. stoljeća, kada su uostalom i prikupljeni brojni nalazi iz kasnoga brončanog i starijega željeznog doba koji su i

Sl. 2 Sonda 20 (snimio: K. Šobat)

Fig. 2 Trench 20 (photo: K. Šobat)

skrenuli pozornost tada mnogih istaknutih arheologa na važnost Batine za arheologiju južnoga dijela Karpatske kotline (Metzner-Nebelsick 2002).

SONDA 21

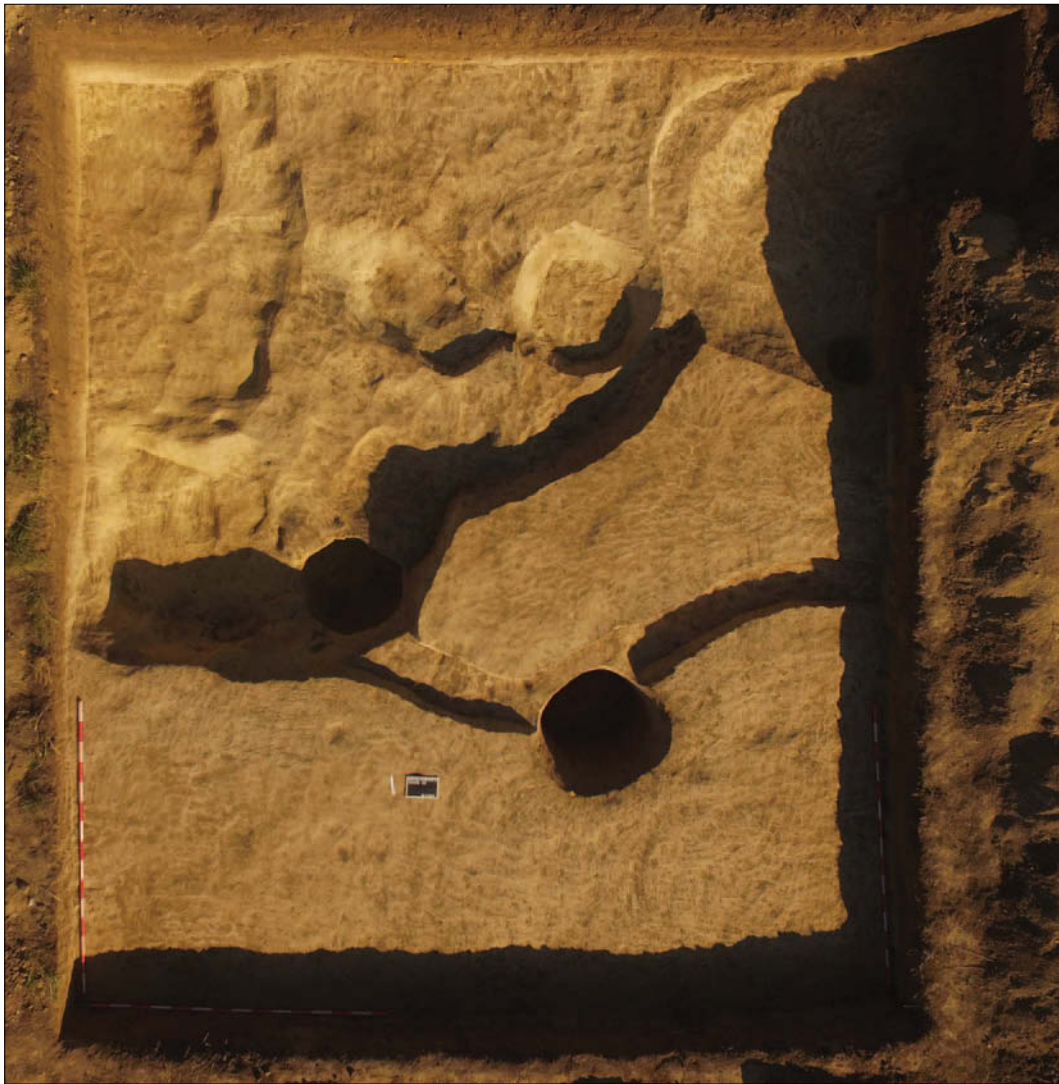
Površina sonde iznosila je 340 m², pri čemu su pronađena dva rimska groba, od kojih je jedan paljevinski (G 119), dok je drugi vjerojatno bio kosturni (G 115). U sondi je pronađena i recentna zapuna SJ 565/566 koja je sadržavala ukop tri kostura s kraja II. svjetskoga rata, tj. iz vremena Batinske bitke. Rimski paljevinski grob G 119 pravilnoga je četvrtastog oblika te zaobljenih uglova. U zapuni groba pronađeni su keramička svjetiljka, novac te ulomci keramičkih posuda. Drugi istraženi grob u sondi 21, grob G 115, vjerojatno je bio kosturni, iako uz prilog keramičkoga lonca ostaci pokojnika nisu pronađeni. Vjerojatno je riječ o dječjem ukopu u kojem se kosti nisu sačuvale.

U istočnome dijelu sonde, u većoj pravokutnoj grobnoj jami, pronađeni su posmrtni ostaci tri vojnika s kraja II. svjetskoga rata uz koje su još pronađeni veća količina osobnoga naoružanja i streljiva, zatim osobni predmeti te dijelovi uniformi (sl. 3). Poginuli vojnici vjerojatno su pokopani na Srednom tijekom Batinske bitke koja se odvijala u studenome 1944. godine, a s kojom se mogu povezati i brojni nalazi naoružanja i streljiva koji su pronađeni tijekom istraživanja tumula 1 i 2 smještenih na samome sjevernom rubu položaja Sredno, neposredno uz surduk koji je Sredno dijelio od naselja na Gracu. Ostale dokumentirane cijeline u sondi 21 nisu sadržavale nalaze te ih nije moguće uže kronološki odrediti, iako sustavi ka-

Sl. 3 Ukop vojnika s kraja II. svjetskoga rata (snimio: J. Diklić)

Fig. 3 Burial of a soldiers from the end of the World War II (photo: J. Diklić)

Sl. 4 Sonda 22 (snimio: J. Diklić)

Fig. 4 Trench 22 (photo: J. Diklić)

nala (sl. 2) podsjećaju na ograde oko rimskih paljevinskih grobova kakve su pronalazene i u prethodnim istraživanjima na istome položaju.

SONDA 22

Površina sonde iznosila je 80 m², a nalazila se u središnjem dijelu istraživane čestice (sl. 1). U sjeverozapadnome dijelu sonde otkriven je veći objekt iz razdoblja prapovijesti u čijoj su zapuni pronađeni ulomci keramike te veća količina životinjskih kostiju. U središnjem dijelu sonde pronađen je i dublji ukop pravilnoga kružnoga obrisa koji je presjekao uski i plitko ukopni kanal koji se vjerojatno može povezati s dijelom istraženim prapovijesnim objektom ili grobom G 118. U sjeveroistočnome dijelu sonde pronađeni su ostaci još jednoga većeg objekta, vjerojatno rimskoga (sl. 4). U sondi je otkriven i rimski paljevinski grob tipa „bustum“ G 118 pravokutnoga oblika i zaobljenih uglova te zapečenih stijenki. U zapuni, na cijeloj površini groba, pojavljuju se ulomci keramičkih posuda koji su razbijeni i položeni razasuti po dnu grobne rake, odnosno vjerojatno se radi o ostacima 5–7 keramičkih posuda (sl. 5).

Položaj sonde 21 definiran je na osnovi rezultata geomagnetskoga snimanja koji su u potpunosti i potvrđeni u iskopavanju, pri čemu je veći prapovijesni objekat potrebno istražiti u cijelosti, budući je poznato kako se

rasprostire dalje prema sjeveru i sjeverozapadu u odnosu na sondu 21. Isto tako, malobrojni keramički ulomci ne omogućavaju precizno datiranje objekta, zbog čega će se provesti i ¹⁴C datiranje prikupljenih uzoraka. Pitanje je radi li se o ostacima nekoga starijeg ili mlađeg naselja u odnosu na groblje daljske grupe koje se istražuje na Srednom.

SONDA 23

Površina sonde iznosila je 95 m², a nalazila se istočno od prethodne sonde. Pronađena su dva rimska groba od kojih je jedan kosturni (G 116), dok je drugi paljevinski (G 117). Istražena je i recentna zapuna koja je sadržavala ukop vojnika koji se također može datirati u vrijeme Batinske bitke. Ostale zapune nisu sadržavale nalaze te ih nije moguće kronološki odrediti.

U grobu G 116 pokopani su ostaci djeteta koji su položeni na dno rake pravokutnoga oblika i zaobljenih rubova te orijentacije sjeveroistok – jugozapad. Nedaleko od glave položena je keramička posuda, a u grobu su još pronađeni novac te prsten (sl. 6). Paljevinski grob G 117 također je pravokutnoga oblika i zaobljenih uglova. U izrazito tamnosivoj zapuni, s tragovima gara i pepela, pronađene su razasute spaljene kosti pokojnika, dok su od nalaza zabilježeni prilozi keramičke svjetiljke, zatim novac te brončani privjesak. Recentna struktura SJ 581/582 sa-

Sl. 5 Grob 118 (snimio: J. Diklić)

Fig. 5 Grave 118 (photo: J. Diklić)

Sl. 6 Grob 116 (snimio: J. Diklić)

Fig. 6 Grave 116 (photo: J. Diklić)

državala je ostatke vojnika s kraja II. svjetskoga rata koji je položen u raku, zajedno sa streljivom, dijelovima uniforme te osobnim predmetima.

SONDA 24

Površina sonde iznosila je 70 m², a nalazila se na istočnome rubu istraživane čestice, dok se sa sjeverne strane naslanjala na sondu koja je bila istraživana 2016. godine (Hršak et al. 2017). U sondi je pronađen jedan rimski paljevinski grob (G 121) u kojem, osim spaljenih kostiju pokojnika i ostataka lomače, nije bilo grobnih priloga. Pronađeni grob kao i ostali otkriveni u istraživanjima posljednjih godina pripadaju južnoj nekropoli koja se nalazila uz cestu koja je vodila iz utvrde *Ad Militare* prema jugu. S obzirom na pronađene nalaze, biritualni grobovi mogu se datirati u vrijeme Severa te donose važne spoznaje o životu na baranjskome dijelu limesa (Leleković 2012).

ZAKLJUČAK

Istraživanje provedeno 2017. godine nastavilo je potvrđivati kako je Batina, s položajima Gradac i Sredno, iznimno arheološko nalazište čija iskopavanja pružaju vrijedne podatke o životu vrlo bogate zajednice s kraja kasnoga brončanog i početka starijega željeznog doba te donose nove spoznaje o stanovnicima utvrde *Ad Militare* smještene na dunavskome limesu. Nalazišta su smještena na krajnjem sjeveroistočnom dijelu Banskoga brda,

odnosno na rubu visokoga lesnog platoa iznad Dunava koji je predstavljao važnu komunikaciju kojom su strujali utjecaji i odakle se otvarao pogled prema Transdanubiji, zatim Bačkoj s druge strane Dunava te istočnoj Slavoniji na jugu. Cilj istraživanja, poduzetih na sjeveroistočnome dijelu položaja Sredno, bio je usporediti rezultate geomagnetnih istraživanja provedenih 2016. godine sa stvarnom slikom nalazišta. Rezultati geomagnetnih istraživanja točno su locirali sve objekte koji su pronađeni u istražnim sondama, iako se u nekim slučajevima interpretacija razlikovala od stvarno pronađenih nalaza, što pokazuje kako nije moguće interpretirati rezultate nedestruktivnih metoda istraživanja bez poduzimanja arheoloških iskopavanja. Isto tako, istraživanja su pokazala kako je dio grobova, prije svega onih pliće ukopanih, bio uništen tijekom sadnje vinograda krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Svjedoče o tome nalazi samih dna rimskih paljevinskih grobova, dok oni daljski nisu niti pronađeni, iako otkriće keramičkih ulomaka u sondama pokazuje kako ih je zasigurno bilo. Pored otkrića osam rimskih paljevinskih i kosturnih grobova iz vremena Severa (Leleković 2012), posebno je važno otkriće većega prapovijesnog objekta, koji se prepoznaje i na geomagnetnoj snimci, čije će buduće iskopavanje pokazati radi li se o ostacima nekoga starijega ili mlađega prapovijesnog naselja u odnosu na groblje daljske grupe. Pronađeni ukopi poginulih vojnika iz vremena Batinske bitke iz II. svjetskoga rata također pokazuju kako je strateška važnost Batine bila prepoznata i kasnije te se zadržala sve do danas.

Literatura

- Bojčić, Z., Dizdar, M., Hršak, T., Vukmanić, I., Dujmić, D., Leleković, T. 2009, Terenski pregled područja Batine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. V, 125–129.
- Bojčić, Z., Dizdar, M., Hršak, T., Leleković, T. 2010, Terenski pregled područja između Batine i Suze, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. VI, 80–87.
- Bojčić, Z., Dizdar, M., Hršak, T., Leleković, T. 2011, Rezultati probnih istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2010. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. VII, 13–19.
- Hršak, T., Leleković, T., Dizdar, M. 2013, Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2012. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. IX, 12–19.
- Hršak, T., Leleković, T., Dizdar, M. 2014, Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2013. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. X, 14–20.
- Hršak, T., Leleković, T., Dizdar, M. 2015, Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2014. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XI, 18–22.
- Hršak, T., Leleković, T., Dizdar, M. 2016, Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2015. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XII, 14–18.
- Hršak, T., Leleković, T., Dizdar, M. 2017, Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2016. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XIII, 40–45.
- Leleković, T. 2012, Cemeteries, in: *The Archaeology of Roman Southern Pannonia, The state of research and chosen problems of the Croatian portion of the Roman province of Pannonia*, Migotti B. (ed.), Oxford, 313–358.
- Metzner-Nebelsick, C. 2002, *Der «Thrako-Kimmerische» Formenkreis aus der Sicht der Urnenfelder- und Hallstattzeit im südöstlichen Pannonien*, Vorgeschichtliche Forschungen Band 23, Verlag Marie Leidorf GmbH, Rahden/Westf.

Summary

As part of the project Archaeological Heritage of Baranya, an excavation of the Batina – Sredno site has been carried out. Previously conducted research has provided valuable data on the life of a prosperous community from the Late Bronze to the Early Iron Age, and has brought new insights into the life of inhabitants of the Ad Militare fort located on the Danube limes. The aim of the research, undertaken in the north-eastern part of the Sredno site, was to compare the results of geomagnetic research conducted in 2016 with the actual situation of the site. The results of geomagnetic research have accurately located all the objects found in the investigated trenches, though in some cases the interpretation differed from those actually found, indicating that it is not possible to interpret the results of non-destructive research methods without taking archaeological excavations. In addition to the discovery of eight Roman cremation and inhumation burials from the time of Severi, the discovery of a large prehistoric object is particularly important, which is also recognized during the geomagnetic survey, whose future excavation will show if it is a remain of an older or younger prehistoric settlement in relation to the cemetery of the Dalj group. Burials of fallen soldiers from the time of the Battle of Batina in World War II were also found which also show that the strategic importance of Batina was recognized in later times and that it remains until present.